

Locuint'a Redactorului

si

Cancelari'a Redactiunii

e in

Strat'a tragatoriului [L3-
vésztoza], Nr 5.

Scrisorile nefrancate nu se voru
primi decatu numai de la corespon-
dintii regulari ai „Federatiunii.”
Articlii tramasi si nepublicati se
voru arde.

FEDERATIUNEA

Diurnalul politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va esi Mercuri-a, Vineri-a si Dominec'a.

Pretulu de Prenumeratiune.

Pre trei lune . . . 3 fl. v. a

Pre siese lune . . . 6 „ „ „

Pre anulu intregu . 12 „ „ „

Pentru Roman'a :

prea-intregu 30 Fr. = 30 Lei n.

„ 6 lune 16 „ = 16 „ „

„ 3 — 8 „ = 8 „ „

Pentru insertiuni :

10 cr. de linia, si 30 cr. tacs'a tim-

brale pentru fiesce-care publica-

tiune separatu. In loculu deschis

20 cr. de linia.

Unu esemplariu costa 10 cr.

Pest'a, 13/25. oct., 1871.

Starea de crisa in care se afla actulu de impacatiune cu Cehii se apropia de deslegare. Inse ce felu de deslegare? Aci este tota greutatea cestiunii. Compromissulu ce se sperase intre ambele parti cu anevoe va fi succesu, pentru ca Cehii nu sunt aplicati a primi modificatiunile verfte in rescriptulu imp. prin interventiunea Beust-Andrasiana. De va persiste contele Hohenzwart pre basea elaboratului Cehiloru, care este totu-una-data si punctulu seu de vedere, atunci crisa este acuta si voint'a imperatului are se se manifeste in scurtu pentru a descurca situatiunea. Scirile electrice so-site asta-di (cu da'a de eri) anuncia ca Hohenzwart dupa ce au conferitu tota diu'a cu capii Cehiloru (DD. Rieger si Clam), si-va fi datu inca eri demisiunea d'impreuna cu cabinetulu intregu. Mare nenocire ar' fi pentru Ostrunguri'a daca pentru nesce susceptibilitati vane unguresci si d'in intrigele coalitiunii Beust-Andrassy-ane ar' resulta respingerea impacatiunii cu Cehii, incepute cu bunu auguriu. Neci una-data Austri'a n'a pornitu cu mai multa resolutiune pre callea cea adeveratu buna si secura spre consolidarea sa, ca asta-data, si eca neci acum nu pote isbuti. De trei decennie acestu imperiu vechiu se sbuciuma in dorerile regenerarii si blastemulu lui Ddiu se pare a plan'a a supr'a-i de nu se pote decide la unu actu salutaru. Finitulu atatoru incercari si experimentatiuni va fi ca Austri'a va da lumii doved'i pipaite despre nepotenti'a sa si argumentu lui Bismarcu d'a sustiené propusetiunea sa facuta la 1866, ca dinasti'a Absburgica se-si mute centrulu de greutate la Bud'a-Pest'a, ceea ce cu alte cuvinte insamna provinciile nemtiesci a le Austriei se treca la imperat'a nemtiesca, apoi dinasti'a absburgica se vedea cum va pote impac'a pre magiari, slavi si romani. — Nu ne miramu de uneltirile unui aventurariu ca Beust, ci ne miramu de conduit'a lui Andrassy d'a sulev'a difficultati in callea impacatiunii cu Cehii, chiaru in momentulu, candu negociatiunile era aproape de inchiare si pentru ce? numai pentru cuventulu ca in elaboratulu Cehiloru se cuprinde recunoscerea pactului dualisticu! Asié se dice, dar' noi nu o credemu. Sagacitatea lui Andrassy ajunge mai de parte, mirosa urmarile si are ingrigiri, dupa noi forte intemeiate, dar' de cari nu va scapa ori cum s'ar' svercola dea cu tota clic'a natiunii su verane. Ar' face multu mai intieptiesce, daca d'in capulu loculu ar' schimb'a politic'a spre a neted'i callea pentru fiitori'a impacatiune in Translaitani'a in locu d'a impede' cursulu impacatiunii in Cislaitani'a, ca-ci Nemesea inesorabila va ajunge pre D. Andrassy candu neci ca va vis'a si magiarii voru plat'i mai scumpu pretiulu impacatiunii frustrate decatu daca s'ar' da de acum dupa peru. — Reesindu impacatiunea cu Cehii, pactulu dualisticu se va transform'a pre calle pacifica si legala, era de nu va reesi acum, si asié precum se plasmuise, atunci dualismulu se va sparge in capulu magiariloru si se va sparge cu fragore. Ac'est'a trebue se o prevedia Andrassy, seu ca ochii mintei salle nu sunt atatu de ageri, precum spunu adulatori sei.

Organulu de predilectiune si de necesitate (pentru limb'a in care se scie) allu lui Andras'i „P e s s t h e r L o y d“ dice ca invingerea (daca va fi invingere) momentana a lui Andras'i nu i-a casionatu bucuria, ca-ci dinsulu scie preabine ce este in jocu si ca inlaturarea greutatiloru nu este deslegarea loru, ci incurcare si ca dupa ccolitura mai lunga ori mai scurta era se va vede in facia cu periculu si pote intru impregiurari cu multu mai nefavorabile. Adeca invingerea ar' semen'a cu a lui Pirrh'u. Inca una asemenea invingere dualismulu, apoi va fi asediatu bine acolo unde i-se cuvine. Cursulu naturale allu lucruriloru nu se pote impede'ca; ceea ce vedemu intemplandu-se asta-di este emanatiunea pactului dualisticu. Atunci candu s'a plasmuitu dualismulu trebui'a se se prevedia ca se arunca sementi'a d'in care va resari federalismulu, ca-ci dualismulu este germinele lui. De nu va isbuti acum pactulu cu Cehii, noi cari

amu speratu multu de la acestu pactu, nu ne speramu de felu, ca-ci ceea ce are se urmedie mai tardiu va respunde mai multu asceptariloru nostre federalistice. Ast'a e credinti'a nostra, viitoriulu va veni a o confirm'a, precum a venitu si pana acum a ni da dreptulu la apretf'arile nostre facute indata dupa inaugurarea dualismulu. Se simu cu rabadare si cu buna credinti'a.

Congresulu pressei romane.

Intrunirea prima a congresului pressei romane avu locu Vineri ser'a, la 8 ore, in sal'a Atezeului romanu. Au fostu de fatia reprezentantii urmatoriloru foi :

Romanulu, Telegrafulu, Colum'n'a lui Traianu, Orientulu, Opiniunea publica, Revista Romanismulu, Gazetta de Bacau, Semenatoriulu (d'in Berladu), Uniunea liberala (d'in Iasi), Informatiunile d'in Galati, Asmodeu, Daraculu, Ghimpele, Sarsaila, Poporul si Informatiunile d'in Bucuresci.

D. Urechia, amintindu ca initiativ'a congresului a venitu de la „Uniunea liberala,” d'in Iasi, propuse si congresulu primu, ca d. Holbanu, reprezentantele „Uniunii liberala” se iea presiedinti'a provisoria. Dupa ac'est'a congresulu adopta propunerea presiedinteli provisoriu d'a margini pentru ceea sera lucrarile numai la alegerea unui altu locale mai apropiatu si a desige d'nu'a primei intruniri, in adastarea sosirei si a altoru reprezentanti ai pressei d'in tiera.

Siedinti'a a 2-a a congresului Pressei romane avu locu dominica, la 3 octomvre, in salonele otelului Lazaru.

Congresulu lu'a conclusiunea prealabila, ca fia-care diuaru nu pote fi reprezentatu in sinulu lui de catu de catra una sigura persona.

Ac'esta otarire ni se pare forte drepta si mai cu sema asigurandu desbateriloru unu cursu mai regulariu si mai practic.

D. Holbanu facu apoi una propunere, carea noi o credemu forte nimerita. D-lui propuse se se invite in sinulu congresului si toti acei barbati, cari adi nu mai scriu in diurnale, dar' ale caroru-a pene in trecutu, puse in servitiulu unei foi publice, au contribuitu la marile acte nationale d'in urma si la solutiunea ce au primitu atatea cestiuni economice, sociali, etc.

Dupa desbateri de doue sere, congresulu primu modificarea propunerei d-lui Holbanu in sensulu unei motiuni a d-lui B. P. Hajdeu, ca biuroulu congresului se invite, ca membri onorifici, in sinulu seu, pre acele persone, cari ivoru fi desemnate de catra delegatiunile respective ale diuariloru, cu restrictiunea ca fia-care diuaru nu pote recomanda de catu doue persone.

In siedinti'a a trei'a de la 4. octomvre, Congresulu diuaristicu, crediendu ca n'aru pote mai bine se-si inaugure'die lucrarile sale de catu printr'unu votu de eterna recunoscintia venerabililoru barbati, repositulu George Asachi, DD. Ionu Eliadu Radulescu si George Baritiu, parintii diuaristiceii romane in cele 3 provincie ale Daciei Traiane, primi in unanimitate, cu celu mai mare entusiasmu, urmatori'a propunere a D-lui G. Missailu.

PROPUNERE.

Celu d'ant'au romanu, care s'a ganditu pentru prim'a ora d'a infinti'a una foia periodica in limb'a nostra, a fostu d. Racocea C. R., translatoru in Lembergu; a publicatu inse numai prospectulu acelu diuaru, ce avea se iesa pentru prim'a data romanesce, fara ca planulu seu se fi fostu pusu in aplicatiune.

La 1822 repositulu acum, Zaharia Carcalechi, cerc'a pentru a dou'a ora in Bud'a una asemenea intreprindere, dara si ac'est'a cadu.

La 1828 C. Rosseti, muntenu, public'a in Sassoni'a cate-va numere numai ale unui diuaru politicu numitu „Fam'a Lipscei.”

La 1827, venerabilulu D. I. Eliadu Radulescu, patriarchulu publicistiloru nostri moderni, ceruse voia d'a public'a una foia romanesca in Bucuresci, inse guvernulu d'atunci nu i incuviinta cererea. Ac'est'a a descuragiatu pre toti cei-lalti barbati, afara de duoi, cari nu perdura de totu speranti'a, asceptandu dupa dis'a D-lui Cogalniceanu: tote de la tempu si de la tempu si impregiurari.

Acesti-a au fostu DD. I. C. Radulescu in Munteni'a G. Assachi, repositu acum intru fericire la Moldov'a.

La 1. aprilie 1829, D. Eliadu public'a ant'auulu numeru alu „Curierulu Romanescu”, unulu d'in diuariele cele mai bune ce amu avutu pana in diu'a de asta-di, si care dupa dis'a plina de adeveru a unui-a d'in veteranii actuali ai publicisticeii nostre, a exercitatu cea mai mare inriurire a supr'a opiniunii publice, a supr'a ideelor literaturii si chiaru a gustulu Romaniloru.

Trei luni dupa Eliade (1. iuliu 1829) G. Assachi scote la lumina in Iasi „Albin'a Romanesca”, diuaru veteranu ce pana la 1859 n'a incetatu a aparé sub una forma seu alt'a.

„Acesta diuare, scie D. Cogalniceanu, este in timpulu ocupatiunii rusesci si sub censur'a impusa pentru ceea-si data principatoru prin ocaruirea provisoria, fure inse una adeverata revolutiune intre Romani. Ele li deschidea una lume noua, punendu-i in contactu cu cele-alte popore mai civilizate, aretandu-li faptele, propasirile si mai alesu driturile.”

Unu alu treilea barbatu pre care recunoscintia Romaniloru n'ar trebui se-lu dee uitarii nici-una-data, este d. G. Baritiu, care la 1838 a fundatu in ciudea enormeloru greutati ce i se opuneau, „Gazetta de Transilvani'a” si Foi'a pentru minte, inima si literatura. Cele mai bune articule despre drepturile si interesele Romaniloru esiau si essu inca in aceste diuarie cari dupa marturisirea celoru competintii (Cogalniceanu, diurnalistu romanu), publicistii cai mai insemnati si-dedese rendez-vous” . . .

„Gazetta de Transilvani'a a fostu aperiatorulu celu mai infocatu alu Principatoru, celu mai neobossitu alu nationalismulu, protivniculu neimpacatu alu iurcuriloru de d'in afara si alu abuseriloru de d'in intru, care li impede'ca propasirea. La „Gazetta de Transilvani'a” allergau toti publicistii romani, cari in patri'a loru nu gassiau organu pentru a-si public'a ideele. „Gazetta de Transilvani'a” era pentru Principate press'a libera, organulu opiniunii publice. Gazetta lui G. Baritiu a facutu multu bine, a opritu multu reu si in totu chipulu a exercitatu una mare inriurire in Iasi si in Bucuresci, atatu a supr'a guverneloru, catu si a supr'a poporulu.”

Candu vedemu, chiaru in dilele nostre, acestu timpu disu alu tolerantie si alu libertatii, la cate greutati, sacrificie, pericole si privatiuni este supusa meseria de diuaristu, candu scimu, ca unu Eliade, ca unu Asachi, ca unu Baritiu au avutu a invinge greutati si mai coversitorie sub intreitulu jugu de feru alu presiunii moscovite, austriace si turce, spre a sustiené cate 25 si 30 de ani nisce organe de publicitate ce devenisera nisce adeverate amvone nationale, nu potemu a nu fi patrungi de ceea mai adenca recunoscintia pentru acesti trei initiatori ai nostri in materi'a de presa, pentru acesti maiestri ai caroru discipuli sunt toti publicistii nostri de asta-di, tineri seu betrani.

Pentru aceste consideratiuni:

Am onore a propune acestui primu congresu alu pressei romane, fic'a si continuatoarea pressei de la 1829 si 1838, ca inceputulu lucrariloru sale se-lu faca printr'unu votu de eterna recunoscintia in memori'a repositulu G. Asachi, primulu diuaristu moldovenu; a d-lui I. Eliade Radulescu, primulu diuaristu muntenu si a d-lui G. Baritiu, primulu diuaristu ardelenu.

Moral'a ne invetia a uit'a relele, nici-odata bine-facurile. Recunoscintia este un'a d'in primele virtuti ale marelui si generosulu poporu romanu. Pana si animalele, dice intieptulu Ségur, sunt recunoscatorie, ca-ci ingratitudinea este unu vitiu in contr'a naturei.

Procedendu astu-felu ne vomu achita de ceea d'ant'au detoria a acestui primu congresu alu pressei romane si ne vomu face vrednici de respectulu urmasiloru nostri.

Bucuresci, in 4 octomvre, 1871.

G. Misailu

Adunarea lu'a urmatori'a conclusiune, care se primi in unanime aplause.

CONCLUSIUNE.

A supr'a propunerei D-lui G. Misailu d'a se esprime recunoscintia barbatiloru, cari ca parinti ai diuaristiceii romane, in cele trei provincie ale Daciei Traiane, au concursu la renascerea Romanitatii, luptandu pre calea spinosa a publicismulu.

Inspiratu de nobil'a initiativa a acestoru veterani ai pressei romane,

Congresul inaugureza lucrările sale printr-unu votu de eterna recunoștință venerabililor: repositulu George Asachi, DD. Ionu Eliade Radulescu si George Baritiu.

Clusiu, in 18. oct. 1871.

Unu miscamentu puternicu pentru redicarea culturai poporeloru locuitorie in Transilvani'a trebuie să traga atentiunea nestra asupra-si, si acestu-a este infintiarea unei universități cu trei facultăți in Clusiu. Diuaristic'a nostra pré-pucinu s'a ocupatu până acum'a cu acésta cestiune, nacaru că aceea, dupa parerea mea, este pentru cultura nostra, a romaniloru transilvaneni, o cestiune de pré mare insemnătate, — o cestiune asiè dicundu de viétia. Noi romanii transilvaneni, cari formămu multimea precumpanitoria a natiuniloru ce locuescu acésta tiéra; noi cari contribuim atātu de multu cu darea in bani, si cu braciulu la sustienerea si aperarea acestei tiere, vomu fi avendu si drepturile nostre facia cu acestu institutu de statu ce se infintiéza pentru locuitorii Transilvaniei in Clusiu. Da, avemu dreptulu de a pretinde, că statulu la infintiarea acelei universități se nu si-uite de noi; se infintieze la universitatea d'in Clusiu, pentru tote studiele, catredre paritetice cu limb'a invetiamentului cea romanésca. D'in proiectulu de lege, carele l'a asternutu regimulu dietei d'in Pest'a, cu privire la universitatea d'in Clusiu, nu se vede nece pre departe aceea, că dora intentiunea regimului ar fi, că universitatea d'in Clusiu se fia prevediuta cu alte catredre, decâtu cu cele magiare, si se pote presupune cu totu dreptulu, că si in Clusiu, intocm'a că in Pest'a, se voru sil'i a ne multum'i cu infintiarea unei catredre pentru limb'a si literatur'a romana. Cu atât'a numai, nece pretensiuniloru nostre juste, nece dreptatei nu s'ar' face destulu.

Diuaristic'a magiara se ocupa desu cu cestiunea universității d'in Clusiu, vedi bine totu numai d'in punctu de vedere magiaru si a culturai magiare. Se redica inse câte o voce, petrunsa de simtiu de dreptate, si d'entre magiari, cari vrèu să deé fia-carui-a alu seu. Asiè cu privire la infintiarea universității d'in Clusiu a esitu d'lele acestea, in Clusiu la Ioanu Stein si in Pest'a la Ludovicu Aigner, librari, d'in pena unu tineru literatu magiaru, a unui barbata cultu si liberalu, o brosiura sub titlulu: Universitatea d'in Clusiu că o necesitate de cultura.*

Scritoriulu acestei brosiure este Mátraí Ernó. Dsa e de parere, că universitatea d'in Clusiu nu pote se fia o universitate numai pentru magiari, — ea trebuie se fia o universitate si a romaniloru si sasiloru, asiè câtu pentru romanii si sasi se se infintiéze catredre in cari se pote ascultá studiele in limb'a romanésca, respective cea germana, se pote depune si esamenelu totu in acelea-si limbe.

A fi amintitu numai atât'a d'in brosiur'a Dlui M. E. inca este destulu că aceea se traga asupra-si atentiunea si apretiuirea nostra, cu atât'a mai vértosou, că-ci noi romanii nu suntemu dedati a ceti d'in pena unguéscu vorbindu-se la infintiári de institute publice de ale statului, decâtu de interese magiare; si ne bucurăm candu se afla între Dloru si câte unu capu mai luminatu, si câte unu peptu liberu de pasiuni, carele, avendu simtiuri de egalitate si dreptate, c u t é z a a l e si spune conationaliloru sei in facia.

Brosiur'a Dlui M. E. inse trebuie se ni traga atentiunea asupra sa si pentru datele celea interesante statistice, despre gradulu culturai si intielegentiei deosebiteloru natiunalități d'in Transilvani'a, — apoi si pentru argumentele cu

care voesce scritoriulu a capacítá pre conationalii sei despre justitatea causei pentru natiunile nemagiare.

Să facemu o fuga preste acésta brosiura interessanta, carea numera 70 facie.

In inceputulu brosiurei autorulu face o comparatiune statistica despre institutele mai inalte de invetiamentu ale stateloru culte d'in Europa, si ale Ungariei cu Transilvani'a, si vine la rezultatulu, cum-cà in privint'a instituteloru umanoire mai inalte inca chiaru si Romani'a ar stá de siepte ori mai bine că Ungari'a si cum-cà o universitate pentru Ungari'a si Transilvani'a este de totu pré pucina.

De aici apoi si-esplica autorulu starea innapoiata a intielegintiei d'in acestea tiere si faptulu, cum-cà la alege-rile pentru diet'a d'in Pest'a la anulu 1869. in Transilvani'a d'in 110.000 alegatori numai 1.3 percente au fostu calificati dupa intielegintia, éra d'in 67% a alegatoriloru 10 au formatu nobilimea atātu materialu câtu si spiretualminte proletaria, 13% posesiunea, 3% manufactur'a, 0.8% venitul, si 0.4% comerциulu.

Trece apoi la invetiamentulu poporalu si constata, luandu datele d'in monografi'a lui Alexiu Fényes, cum-cà scole poporale cu limb'a unguéscu (?) sunt in Transilvani'a: unguéscu 866, nemtiesci 273 si romanesci 1436; adunandu apoi datele statistice dela 1860—1870 a totororur gimnasieloru mari si mici d'in Transilvani'a, areta cum-cà in proportiune cu numerulu sufleteloru, magiarii preponderaza cu cercetarea acestorur gimnasie, sasi li urméza, apoi romanii. Si anume, dupa datele statistice alaturate acestei brosiure, au frecuentatu la gimnasiele d'in Transilvani'a: ungueri 58,107, romani 14.117, nemti 8756; éra esamenu de maturitate au depusu, ungueri 1573, romani 502 si nemti (sasi) 439.

Privindu apoi la numerulu celoru absoluti de gimnasie, areta cum-cà la unu numeru atātu de considerabilu a acelorur-a cari sunt preparati de a frecuentá o universitate, infintiarea unei universități in Ardealu este de o necesitate imperativa, si inca a unei universități carea se imparta sciintiele fia-carui fu alu patriei in limb'a sa materna.

Capitululu alu VII. d'in brosiura se ocupa tocm'a cu cestiunea d'in urma, — fia-mi ertatu a reproduce in limb'a romana vre-o câte-va pasage chiaru d'in cuvintele autorelui.

„O universitate are unu scopu duplu — asiè incepe autorulu acestu capítlu. A inaintá, a redicá si a latf cultur'a sciintificá de o parte, de alta parte de a cresce pentru unele specialități ale vietiei practice individi apti,“ si dupa ce areta chiamarea unei universități, continua: „daca este adeverat, că sciint'a este esenti'a, éra limb'a numai form'a, forma dat esse rei, limb'a invetiamentului trebuie aplicata dupa natiunalitatea acelorur-a, între cari trebuie se latiesca si pro-page sciint'a ori-care institutu de invetiamentu, fa acelu-a chiaru si universitate.

Combatendu apoi procederea regimului lui Thun, carele introduse limb'a germana cá limba de invetiamentulu la universitatea d'in Pest'a, dice cum-cà acestu-a tocm'a astfelu a procesu, că si ospetatorii d'in o fabula a lui Aesopu: vulpea carea ospelui seu cocostercu i-a asternutu o mancare buna intr'unu blidu largu si cá cocosterculu, carele intorcundu omeni'a vulpei, i-a datu mancarea intr'o stiela cu unu grumadiu atātu de strimtu, câtu vulpea n'a potutu se guste d'in aceea, apoi continua:

Si ore legislatiunea nostra nu a procesu totu asiè in articulu seu de lege XLIX—1868 despre indreptatirea egale a natiunalitățiloru?

Concede de o parte, cá singuratecele jurisdictiuni, ju-

rate de autorii cei vechi, cu una religiune atātu de metaphysica, admirati pentru caii si calaretiiloru, cu arme atātu de perfectionate, invesmentati atātu de bine si atātu de bogatu *), una asiè natiune stabilita, tratandu cu regi si popore, se nu fi avutu simboluri, caractere convenite, unu alfabetu, este cu nepotintia; si daca alfabetulu dacicu nu s'a aflatu până acum, caus'a principala este că noi cari aveăm detori'a imperiosa se lu atlamu, ne amu marginitu cu cercetările si investigările nostre, numai până la inscriptiunile latine si grece aflate in tier'a nostra, despretiundu ori-ce simboluri, ori-ce caractere, ori-ce litere cari nu apartioneau claru si evidentu la acésta civilizatiune classica greco-latina, jurandu inaintea lui Domnedieu si a omeniloru că suntemu toti nascuti, cu tígani cu totu, d'in Romulus Quirinu.

Crucea punctuata la capete figuréza forte multu pre monettele dace, imitate dupa cele macedone, mai alesu dupa aceea pre cari crucea nu figuréza nici de cum; asiè dara crucea punctuata este unulu d'in simbolurile celte, pentru că ea figureza forte desu pre monetele cele batute de Celti in alte párti.

Figuréza multu crucea pre monettele Republicei romane; dara acolo este mai multu cá valore candu pre didrachmele si pre tetradrachmele, imitatiuni dacice dupa monetele macedonice, nu pote aveá nici-unu sensu cá semnu numericu; cá-ci nu s'ar accordá in nici-una sistema monetaria.

Le d'icu didrachme si tetradrachme, considerandu sistemu a monetaria a Aeginei.

Aducu monetti'a tetradrachma, imitatiune dupa cea macedona negresftu si mai multu dupa tetradrachmele lui

decarorie, institute de invetiamentu se se folosesc si de alta limba, că de cea oficioasa magiara, pune inse de alta parte impedecamentu, că se nu se pote cresce, ampoiatu de administratiune, jude, professoru cualificatu de alta natiunalitate decâtu magiara, atunci candu de limb'a eschisiva a invetiamentului in institutele preparatorie de ampoiatu, jude si professore, dictéza limb'a magiara, unde este legie'a in decisiuni'o articulu de lege despre natiunalități, privitorie la limb'a de invetiamentu?*

Trece apoi autorulu la §-ii 17., 18. si 19. ai citatului articulu de lege, cari concedu invetiamentulu in institutele umanoire si in alta limba decâtu cea magiara, éra de limb'a a invetiamentului pentru universități dechiara singura pre cea unguara, si apoi dice: că daca statulu in §-ulu 17. dechiara că este detoriu a ingrigi, că locuitorii patriei, fia acei-a de ori carea natiunalitate, se se pote cualificá in limb'a loru natiunalce până acolo, până unde se incepu sciintiele mai inalte academice, — nu este ore detoriu, că se faca posibila pentru natiunalități nemagiare, si cualificatiunea mai inalta academica?

Asiè credu că da. Nestandu in interessulu tieriei a locuitorii ei nemagiari se se redice in cultura numai până la cualificatiunea academica. Nestandu in interessulu magiaru, că d'in cultur'a mai inalta academica se faca monopoliu pentru natiunalitatea magiara.

Pune apoi urmatori'a proportiune a dateloru statistice despre cualificatiunea de invetiamentu a natiunalitățiloru d'in Transilvani'a

in Transilvani'a	romani	magiari	sasi
locuitori	10.9	6.7	1.5
invetiacei la gimnasie	14	38	8.7
maturisati	5	15.7	4.4

se deduce, că universitatea d'in Clusiu de-o-cam-data va de acei-a mai slabu cercetata, cari facu majoritatea locuitoriloru tieriei, de romanii.

Basatu pre acésta proportiune a abiturientiloru, afirmu cum-cà elementulu magiaru i se cuvine o influentia preponderanta in universitatea d'in Clusiu, nece de câtu inse a eschisiva, apoi continua:

„La universitatea d'in Clusiu trebuie se se predé, pre langa limb'a magiara, si in limb'a germana si romana, pre professori ordinari, extraordinari séu docenti, ori care obiecte carele se tiene de obiectele de invetiamentu pentru ori-care esamenu de statu.

La esamenulu de statu se pote responde ori cine a aceea limba, in carea a ascultat respectivulu obiectu de invetiamentu, si in casulu candu profesorele celu ordinariu nu ar' pricepe acea limba, esamenatoriulu va fi profesoru extraordinariu séu docentele.

Professorii privati se pote propune, pre langa limb'a magiara, si in limb'a romana ori germana, s. a.

Sciu, dice autorulu, cum-cà proiectulu meu privitoriu la limb'a de invetiamentu nu va secerá multa recunoștință asta-di, candu stămu atātu departe de o deslegare sanetu a cestiunei natiunalitățiloru.“

BOISIORA.

Archeologia.

(Urmare)*

Herodotu sub numele de Gefi spune că Dacii sunt natiunea cea mai bellicosa a Traciei.

Oratiu inspaimentatu de Daci dice: „pene occupata m seditionibus delevit Urbem Dacus,“ si li dá epitulatu de „Dacus asper.“

Flerus dice: „Daci montibus iberento, corpora plusquam humana erant;“ si Tacit li dice: „magna corpora.“

Iulianu étu. ce pune in gur'a lui Traianu candu acestu-a vorbesce cu Jupiter: „voi sciti, Jupiter si cei-l-alti diei, că primindu Imperiulu lincediandu si slabitu in tote pártile lui, de acea tirania care lu lucruse multu timpu in intru, si de desele invasiuni ale Getiloru d'in afara, am fostu singuru care am eutezatu se atacu aceste popore cari locuescu d'incolu de Dunare. Am subjugatu chiaru pre acesti Geti, cea mai bellicosa natiune d'in tote natiunile ce au existatu veri-una-data, nu numai prin forti'a corpuriloru loru, dara inca si prin acele maxime ce Zalmoxe, care este între d'insii in asiè mare veneratiune, le-a gravatu atātu de aduncu in anima. Pentru că necrediendu că moru, dara că si-schimba numai locuint'a, mergu la morte mai vesselsi de câtu aru merge in ori-ce alta caletoria.“

Pentru că negresitu acésta natiune între Tissa, Dunare, Marea-Negra si Nistru, cu legi si administratiune admi-

*) Vedi Nr'i 100, 101 si 102 ai „Fed.“

Philippu II., si aducu acésta moneta că interessanta sub multa puncturi de vedere; antái pentru crucea forte punctuata la capetele pre care amu gasitu-o repetata de mai multe ori pre caramidile de la Sionu; apoi pentru doi balauri, in locu de unulu, pre care i vedu pre una placa de plumbu daca ce possu; si pentru balatul diformu ce se dá capului lui Jupiter, ceea ce se chiama forte capulu galului aternatu la capitolu spre dos'a memoria a napadirii Galliloru in Rom'a; capulu de pre care s'a vorbitu atât'a in istoriele Galliloru si Romei.

Acésta imitatiune o credu forte caracteristica spre aretá până unde, conservandu-se tipulu grecu pre monettele dace, se allipeá pre acestu fondu simbolurile celte si tipulu gallicu.

Monettele de aur, in numeru de siese, sunt tote contestatu celte si gasite tote in Daci'a.

Nu intru aci in multe detalie, pentru că simbolurile sunt variate si reclamu unu articulu speciale pentru dinastie; dara calulu si bijulu (inhamare de duoi cai) sunt lipsite si rechiamu imitatiuni cele mai multe ale lui Philippu III. cu caleretiulu séu si carrulu de curse.

Pre dinsele inse celtiberianulu, cá tipu, este multu pronunsiatu de câtu celto-greculu; si semi-lun'a care o de mai multe ori pre caramidile si petrele de la Sion care a fostu simbolu vechiu alu vechiului Bizantiu, se forte bine desemnata pre medali'a aceea, pre averulu care este tipulu celtu si sub calu, pre reveru, una moneta séu unu simbolu, imitatiune a simbolurilor diferite orasieloru in cari se bateau monettele Regiloru Macedon.

Aceste imitatiuni inse sunt si ele diforme precum schilode si numele de Philippu si Alexandru.

*) Vedi Meletie Geographu.

vatoriului seu si merge să intelnască pre rudele si amicii sei cari esiau d'in beserica. Ce tablou! Preotulu care se intorsese că să cante, dupa usu, Oremus, se opri de-o data la O, fara să pota termină . . . remus . . . Noutatea despre inviarea mortului se raspandescă pretotindeni, si lumea vine cu gramad'a spre a stringe man'a celui inviatu — D. Ignazia Lana serie cătra d. Bottarelli ce urmăza: Bergonato, 28. augustu 1871. Mă afu viu, bine intielegandu-se că n'am fostu nici o data mortu. Convinte inutile de specificatu aci, pentru că ele nu me privescu de cătu pre mine, m'au silitu să me facu a trece de mortu. Am realizatu dorint'ă comuna multoru omeni de a vedé si de a cunosce ce s'ar intemplă dupa mortea mea. Am v'ututu, si am potutu cunosce acést'a; ceea ce am constatastu este că defectele mele, cari nu sunt nici rare nici mici, nu mi-au instrainatu tote simpatie. Mai am dara inca unu mare numeru de amici, li ceru iertare d'in tota anim'a că i-am facutu să verse lacrime pentru mine. Si scumpulu meu Bottarelli a fostu d'in numerulu acestoru-a; proba articolulu necrologicu, forte lingusistoria, ce a publicatu despre mine, si care cuprinde nisce elogiuri nemeritate, dara totu-de-odata de natura a me incuragiă pre viitoriu si de a me face astu-felu să progesezu pre calea binelui. In animele bine nascute mortea stinge ori ce mania; daca câte-va persone au aplaudatu la mortea mea, am marea consolatiune de a me vedé iubitu si stimatu de multi omeni, ceea ce este forte consolatoriu. Rogu, d'in sufletu, pre d-ta si pre toti amicii mei să me ierte pentru o actiune in aparentia escentrica. Crede-me d'in anima alu teu devotatu amicu — Ignazia Lana.

*. (Chicago), orasiulu ce a arsu mai de totu mai de una-di, este celu mai insemnatu d'in Illionais (Statu d'in Uniunea Americana), si fundatu la a. 1830. Pre atunci eră numai unu simplu fortu. Dar' in a. 1840 aveă 12,000 locuitori, in anulu 1850 29,936, si in 1868 267,000, acum inse preste 300,000 locuitori, d'intre cari 100,000 au ramasu fara acopereminte; multi s'au omoritu; daunele facu 500 milioane dolari. Chicago care are positiune forte favorabila, langa Mare, stă prin căi ferate si prin vaporuri in comunicatiune cu Uniunea intrega, si este unulu d'in cele mai frecuentate orasie comerciale. Pre fie-care d'i se pornescu d'in Chiago căte 100 trenuri.

*. (Jertfele betiei.) O constatare estrasa d'in tabelele statistice ni dă desluciri forte interesante in privint'ă jertfeloru, cari le cere patim'a betiei in statele civilizate. De betia moru pre anu in Angli'a 50,000 de persone, intre cari 12,000 femei; in Germani'a 40,000, in Russi'a 10,000, in Belgi'a 4,000, in Franci'a 2,000, in Spani'a 1,200. Dar' tier'a care intrece pre tote in asemenea escese, adeca patri'a betieloru este Americ'a. Dupa o constatare a lui Dr. Everest acolo au moritu in 5 ani 3,000.000 persone de betia.

*. (O miresa curagiosa.) Innainte de doue septemani se pornise unu mire cu mires'a sa si cu ospetii, ce erau invitati, la beserica; pre drumu inse incepura ambii a se certă, dar' dupa putienu timpu tacura amendoi. Sosindu in fine in beserica, s'a socotitu mires'a, că acést'a inainte de nunta ar fi unu semnu reu pentru viitoriu, si in momentulu, candu venise preotulu pentru a severă cerimoni'a, avu curagiulu a declară, că: „Eu m'am ganditu altminterca; nu voiu să ieu pre d-lui că sotiu.“ Duse acestea, si intorcundu spatele, lasă pre mire si pre cei-alti ospeti uimiti in beserica.

*. (Hymen.) Dlu Iosifu Vuleanu, redactorele „Familiei“, si-a incredintiatu in 22. l. c. de fitori'a sa socia pre gentill'a domnisoara Aurelia Popoviciu, fiic'a dlui Alesiu Popoviciu, advocatu si possessoru in Comlosiu, comitatulu Aradului. Dumnedieu să binecuvinte pre jun'a parechia.

*. (Vineri in 27. lun'a curinte) se implinescu diece lune de candu fostulu redactoru interimalu alu acestei foie, Ionu Porutiu, rapitu de libertate si smulsu d'in sinulu natiunei sale, petrece in faimos'a inchisoare unguresca d'in Vatiu. Totu in acést'a d'i se implinescu luse si terminulu pedepsei, la carea juriulu pestanu l'a condemnatu d'in caus'a, că a cutezatu a-si redicā vocea contra nedreptătiloru, arbitriulu si a volniciei celoru deveniti potornici prin slabitunne nostra. Pre candu on. lectori d'i tote părțile voru ajunge a cet'i aceste sire, Ionu Porutiu va fi redatu libertății, redatu natiunii sale si se va află in mediu-loculu nostru, despre care impregiurare vomu reportă in numerulu prossimu.

Sciri electrice.

Bucuresci. 20. oct. Guvernulu numi unu consiliu administrativu pentru călile ferate Strousbergiane, constatatoriu d'in principele Stirbeiu, senatorele Orescu si ingineriulu Torceanu.

Viena, 21. oct. Consiliulu ministerialu de eri dură patru ore. Imperatulu a presiedutu. Presinti au fostu: ministri comuni Beust, Lónyay, Kuhn, Andrassy, Wenckheim, Hohenwart, Schaffle, Jiricek, H. bietinek. S'a discutatu a supr'a rescrip-

tului, care provoca diet'a boema a incepe alegerile pentru Reichsrath, si in care se d'ice, că ei să se valideze in senatulu imperialu pretensiunile lor. — Se vorbesce, că imperatulu merge mane, pre mai multe d'ile, la Reichenau. Dupa „Vaterl.“ Prazak fū primitu de imperatulu alalta-eri, éra Smolka eri.

Viena, 21. oct. S: comunica, că neci consiliulu ministerialu de eri n'a adusu neci una decisiune; dar' e siguru, că nu se intentiuneza rumperea negociărilor cu cehii, d'in care cauza se facu incercări pentru compunerea rescriptulu fara neci unu prejudiciu. Aici cerula faimele cele mai contradicutorie, cari anuncia de-una data retragerea si remanerea intregulu ministeriu. Cést'a d'in urma e mai probabilu, că-ci punctulu de gravitatiune are să fia transpunsu in Reihsrath.

Viena, 21. oct. La dorint'ă guvernulu diet'a boema se va amenă pre tempu scurtu. Conferintiele ministeriale se voru continuă si asta di; după media-di se va tiené de nou unu consiliu ministerialu sub presiedint'ă imperatulu. Cele mai multe sciri privescu pusetiunea cont. Hohenwart de intarita.

Praga, 21. oct. Cont. Clam-Martinitz si Rieger sunt chiamati la Vien'a, precum se d'ice pentru modificarea articiloru fundamentali.

Praga, 21. oct. Rieger si Clam-Martinitz fure chiamati la Vien'a pre cale telegrafica. Innainte de plecarea lor cehii si feudaliu tienura conferintie. Aici se crede că imperatulu aproba obiectiunile ce le facura ministruulu comunu si Andrassy contra operii de impacatiune. „Pokrok“ dechiara, că veri-ce schimbare a proiectulu lui Hohenwart nimicesce oper'a de impacatiune. „Pokrok“ s'a confiscatu.

Parisu, 22. oct. „Journal Officiel“ comunica: Armat'a nemtiesca primă d'in Berolinu ordinulu pentru evacuarea celoru siese departeminte cunoscute. Divisiunea a patr'a in sudu si cea bavaresa in vestu incepura a se retrage eri.

Viena, 23. oct. Veri-ce compromisu intre ministeriulu comunu si cislaitanu e eschisu. Ministrii comuni dechiarara, că nu potu aprobă proiectulu de rescriptu. Beust va face d'in respingere cestiune de cabinetu.

Viena, 23. oct. „N. fr. Presse“ comunica, că imperatulu a demandatu cont. Hohenwart d'a suscepe in proiectulu de rescriptu punctele dorite de ministeriulu comunu.

Praga, 23. oct. Cehii credu că Hohenwart va veni aici, de-ora-ce Clam si Rieger nu voiescu să merga la Vien'a. Deputatii cehi promissera, prin stringeri de mana, d'a nu se abate de la impartirea quotei. — Clam si Rieger se ducu cu trasura de asta sera la Vien'a pentru reinceperea negociărilor de impacatiune.

Viena, 23. oct. Dupa „N. Fr. Presse“ cris'a a devenitu mai acuta decâtu până aci. Hohenwart recunoscu ingrigirile exprimate in conferint'ă de vineri d'in partea ministriloru comuni si unguresci, si estu modu modifică si proiectulu de rescriptu, dar' ministrii comuni si unguresci dechiarara modificatiunile de nesuficiente. — „Wanderer“ comunica, că nesce deputati nemti aru fi mersu la cont. Andrassy pentru interventiu; Andrassy inse li-au dechiaratu, că elu va aperă numai drepturile Ungariei.

Viena, 24. oct. S'a respanditu faim'a că cabinetulu Hohenwart ar fi demissionatu. Capii Cehiloru respinsera cu resolutiune absoluta postulatele ministriloru imperiali. Hohenwart avu lunga audientia la imperatulu. „Diurnalulu austr.“ asecura că Hohenwart nu va contrasemnă Rescriptulu imp. de va cuprinde postulatele ministriloru imp. (comuni). Postulatele acestea ar nemici impacatiunea cu Cehii. Sciri mai noue spunu că deslegarea s'ar fi intemplatu dar' confirmare autentica lipsesce.

Praga, 24. oct. „Pocrocu“ suatuesce precautiune. Ceea ce Ungari'a pretinde si pretestediă in modu insiellatoriu ca formalitate, este unu

punctu principale; de se va recunosce că pactulu dualisticu s'a facutu fara aprobarea Cehiloru, atunci luntrea statulu cehicu vesledia fara de compasu in dominatori'a influintia a Ungariei. „Narodni Listi“ dechiara, intre cele mai vehementi expectatiuni asupr'a Ungariei, că pretensiuniloru lui Andrassy nu se pote cede. Diet'a Boemiei se va adună marti-a viitoria.

Viena, 25. oct. Hohenwart facu pendinte esistint'ă ulterioara a cabinetulu de la impregiurarea, că rescriptulu de respunsu să se compuna in unu modu, care lasa nevatemate stipulatiunile cu cehii si indupleca pre cehi a intră in Reichsrath.

Praga, 15. oct. Dupa diuariele cehe invingerea lui Hohenwart nu e probabila, se accepta inse invingerea coalitiunii Beust-Andrassy. — Marerialulu tierci renuciă in modu demonstrativu la conducerea afaceriloru presidiale ale comisiunii tierci.

Praga, 25. oct. Comisiunea tierci decise introducerea limbei cehe că limba oficiala; limbanemtiesca se va întrebuintă la oficiile ajutatorie numai in modu subsidiariu.

Parisu, 24. oct. Abd-el-Kader a sositu aici. Se crede, că guvernulu i va dá unu postu inaltu in administratiunea civila a Algeriei.

Parisu, 25. oct. Principele Napoleonu tienu in consiliulu generalu d'in Ajaccio una vorbire vehementa, in care cere sufragiulu universalu alu poporulu, că singurulu medilocu d'a legalisă situatiunea.

Versalia, 24. oct. Majoritatea alegeriloru de presiedint'ă ai consiliiloru generali, cunoscute până acum'a, au reesftu in sensulu politice guvernamentale. Se comunica alegerea lui Pouyer-Quertier de presiedinte in departementulu Seinei inferioare.

Madridu, 33. oct. In Cortesi ministruulu Caudon respunde la mai multe interpellatiuni, că va procede fara crutiare contra internationali.

Viena, 24. oct. Hohenwart conferă asta-di tota d'ia cu Clam-Martinitz si Rieger in privint'ă modificărilor, cari aru avé a se face la rescriptulu de respunsu cătra diet'a boema.

Burs'a de Vien'a de la 24. octomvre, 1871.

5%, metall.	57.30	Londra	118.15
Imprum. nat.	67.70	Argintu	118.15
Sorti d'in 1860	68.60	Galbenu	5.67
Act. de banca	771.—	Napoleon'd'or	9.41
Act. inst. cred.	291.90		

Se cauta d'in partea unui institutu de assecurantiă pre langa conditiuni favorabile unu Acquisitoriu de nationalitate romana cu obligatiunea de a calletori.

Reflectantii la acestu postu binevoiesca a-si dá ofertele lor sub Adress'a: „Assecurantiă Sibiiu poste restante.“

1-2

Concursu.

Pentru ocuparea postulu de invetiatoriu devenitu vacantu prin pensiunarea fostulu docente, la scol'a populara gr. or. in Resitia montana, care se tiene de patronatulu c. r. pr. Societății a drum. fer. de statu, se escrie Concursu cu terminu până in 20. novembre st. nou.

Emolumintele sistemisate sunt:

Salariu anualu 126 fl.

Onorariu pentru scol'a de domineca 16 fl. 80 cr.

Cortelu liberu si 3 stangeni de lemne.

Aceste emolumente se statorescu inse pre anulu curinte cu unu salariu anualu de 300 fl. v. a., 6 stangeni de lemne si cortelu liberu, séu lipsindu acestu-a 80 fl. — bani pentru cortelu.

Doritorii de a ocupă acestu postu, au a-si tramite Recursele sale până la terminulu mai susu, instruate cu testimoniu despre absolvirea sciintieloru pedagogice, despre ocupatiunea de până acum si despre portarea morale religiosa, adresate cătra „Suprem'a administratiune montana“ in Reschitza.

Cei cu Classe pregatitoare voru fi preferiti.

Suprem'a administratiune montana si domeniala.

Resitia, in 17. octomvre 1871.

(1-3)

Propriet., edit. si red. respundiet. : ALES. ROMANU